

Hiša ob Krki.

(Resnična povest; spisal Angelar Zdénčan.)

Gemnozelená Krka! Kako rad sem gledal v tvoje mirne valove, v tvoje vrtince in slapove. Skoro nepremično hitiš med skalami naprej, pozdravljaš ljubeznive kraje na desno in levo in odideš. V tvojem dnu se zrcali rodno nebo in rodne glasove čujejo tvoji vali. Spiraš boli dobrega ljudstva; ž njim trpiš in se veseliš. — Duh se mi zamika v prošla leta. Jasno mi zopet vstajajo prizori iz tvojih krajev: hiša ob tebi, ob straneh rodovito polje, in ne daleč od tebe lepa, ponosna hiša, obširno posestvo. Prijazni ljudje, zornih lic in delavnih rok se vrsté pred menoj, a tudi temnega pogleda, ohole vnanjosti.

In te različne slike naj uvrstim v sledečo povest.

I.

Na ogromni skali, katero že stoletja oblivajo valovi Krke, stoji borna koča. Pollesena in polzidana stavba, mala okna, raztrgana slamnata streha priča o ubožtvu njenih stanovnikov. Pri hiši se pravi pri Skalarju, najbrže, ker stoji na skali, ki se zajeda v Krkino strugo.

Od treh stranij se lahko pride do hiše, le na četrti strani je globok prepad, ki strmi v valove Krke. Pred hišo se pa razprostirajo dobro obdelane njive, travniki in spredaj brani razgledu teman gozdič. Ne daleč od Skalarjeve hiše, ob parobku gozda je druga, lepo zidana hiša z obširnimi gospodarskimi poslopji, kjer gospodarji bogati Krčón.

* * *

Težko je bilo slovo. Skalar se je odpravljajl v Ameriko. Dolgovi in drugi križi so ga trli in rad bi si kaj opomogel. Nerad se je ločil od priljubljene mu rodne zemlje, od drage hiše, od skrbne žene, od ljubčega sinka, a drugače ni moglo biti. Slabe letine in dolgovi so ga tirali v tujino, da v novem svetu poskusi znova svojo srečo.

Pomlad je bila takrat v deželi in godilo se je to pred kacimi petimi leti. Ob beli javorjevi mizi je slo-

nela Skalarica in si brisala s platnenim predpasnikom vsolzele oči, ki si ni mogla misliti, da bo mogla ostati sama, čisto sama z desetletnim Lojzetom v domovini.

Zadnjikrat je poljubil Skalar svojega jedinca na zorno lice, zadnjikrat ga pobožno prekrižal, zadnjikrat mu dajal lepe nauke in opomine z glasom, ki je kazal, da težko duši notranjo ból; zadnjikrat podal ženi žuljavo desnico v slovo in z malo prtjago odšel v neznan mu svet, iskat si izbegle sreče.

Ostala sta sama v borni naskalni koči: mati in sin. Žalostno življenje se jima je odslej obetal. Res je oče obljubil za dve leti se povrniti, jima velikrat pisati, tudi z denarjem jima pomagati, a dve leti — kje sta? Kaj se v tem času vse lahko ne primeri. In nevarna vožnja, dolga pot in težavno delo v Ameriki, to vse uniči še človeka-korenjaka, a ne očeta, ki je dlan in moč pustil v domačem svetu.

Jedina tolažba jima je ostala: goreča molitev. Prosila sta očetu sreče in božjega blagoslova, zdravja in hitre vrnitve. Skalarica je bila odslej jako zamišljena, a Lojze se je kmalu razvedril in zmotil v šoli in drugod.

Kakor sem že omenil, je bil jedini sosed Skalarjev bogati Krčón. Temu je bila dolžna Skalarjeva družina; ta je tudi sedaj posodil za potovanje v Ameriko. Žalibog, da pri tem ni imel dobrega namena, kakor se bo uvidelo iz sledečega. Njegovo srce je okamenelo za gorjé in bede bližnjika. Krčón je imel tudi sina Petra, ki je bil leto mlajši od Skalarjevega Lojzeta.

Skupaj sta hodila v jedno uro oddaljeno krško šolo, skupaj sta pasla in se igrala. Mladi ljudje se kmalu privadijo drug drugega, in Lojze je med igrami malone pozabil na očeta v tujini.

Pri Skalarjevih niso imeli razun jedne krave nič lastne živine. To kravo je hodil past Lojze. Ker je bila »liska«, kakor je imenoval svojo varovanko, pridna, ni imel ž njo mnogo opravila. Skalarjev pašnik se je dotikal Krčónovega. Krčón je imel vedno mnogo živine: dvanajst glav je bilo po navadi v njegovem hlevu. Zato se nič ne čudite, če pravim, da je imel Peter presneto mnogo opraviti s svojeglavnimi živinčeti. Saj še ljudje nočejo vsi v jeden kraj, ki imajo pamet, pa

bi brezumna živina delala po volji Petrovi. Zato je ubogi Peter vračal, dirjal, jokal, nazadnje pa še kaj izgubil. No, pa se je pomoč dobila. Lojze je navadno pomagal pasti in vračati sosedove nagajivce. Ker sta bila vedno skupaj, razvilo se je med njima lepo in trdno prijateljstvo.

Krčon sicer ni rad videl, da se njegov sin pečá s takim beračem, čegar mater lahko vsak dan vrže iz hiše pod milo nebo, a uvidel je, da bi moral najeti pastirja, da ni Lojzeta. In Krčon, ki je znal preračunati vse natanko, in je bil tudi — pa ostani med nami — velik skopuh, je vedel, da ni slaba ta zveza, naj se imenuje za njegovega sina prijateljstvo, zanj je pa korist.

Tako je hitel čas dalje obema pastirjema. Od očeta iz Amerike je dobila Skalarica pismo, v katerem ji naznanja, da je dospel srečno v Ameriko, da je dobil delo, da je trdo in mučno delo, in nazadnje naznanja, da ji bo že v prihodnjem listu nekaj poslal. Kakor je bilo na jedni strani to pismo žalostno za Skalarico, tako je bilo na drugi tudi veselo, češ, da se dolgá iznebé, potem bodo spet srečno živeli na lastni zemlji. In kateri človek se rad ne iznebi dolgov? Dokler ga tró dolгови, mora biti vsakemu upniku pokoren, kadar se jih iznebí, oprostí se tudi tlake. Tako je bilo tudi s Skalarico. Trdo je morala delati dan na dan Krčonu, a če je hotela plačilo, so jo precej domislili na dolg, in da bi bilo dobro pustiti za obresti. In puščala je reva zaslužek svojih žuljev za obresti; toda obresti se niso manjšale, ampak dolg je ostal in obresti so se po navadi pripisovale posojenemu denarju. Tako se godi onim, ki morajo biti v strahu pred upniki, in tako delajo brezvestni upniki s svojimi dolžniki.

Skalarica je vse pretrpela, zaupajoč v pomoč Najvišjega, ki bo tudi nji obrnil to hudo v dobro. Tolažila se je s pismom, katero je dobila iz tujine. Toda, žal, tudi ta zadnja tolažba jo je varala. Bilo je to pismo zadnje, katero je dobila iz Amerike. Potekali so meseci, jesen je prešla in ostra zima nastopila, a pisma ni bilo. Huje, kot težko in naporno delo, je mučila mater skrb in negotovost, kje je Skalar. Ali še živi, ali se mu je nesreča pripetila? Ta in vsa druga vpra-

šanja so se ji pojavljala v skrbeči glavi, a tolažilnega odgovora ni dobila nanje. Kolikrat je slonela zvečer na oknu in vroče molitve pošiljala tja nad zvezdno nebo pred prestol Onega, ki je oče vseh; vroče solze so ji kapale v mirne valove temnozelene Krke, in nekoliko bolj potolažena je odšla spat. O mirna Krka, ki si sprejemala v sé vse njene solze, ti veš povedati o bedi in gorju mnogih človeških src . . . (Dalje prih.)

O učenem psičku.

Čuj me pazno, čuj me pazno,
Kodrasti ti psiček,
Stori precej, kar ukažem
Jaz, tvoj gospodiček.

Zdaj gosposko se na noge
Zadnje mi usedi,
Migljeju na hip poslušen
Bodi in besedi!

Zdaj poskoči! V prah mi lezi!
Vnovič se obnesi
In ta kamen tamkaj s ceste
V gobčeku prinesi!

Glej, kaj jata sitnih vrabcev
Tam na pragu dela!
Skoči tja, drugače bode
Palica ti pela . . .

No, kako si res ti priden . .
A kako si v jezi . .
Nič ne dé, oj ljubi psiček,
Le k nogam spet lezi —

Glej, kaj tu sem zate skrival . .
Polna to je skleda —
Ker si priden, polizati
Smeš jo zdaj seveda.

A le urno, da uprežem
Te pred vozek novi,
Da zbežala bova dalje,
Kot beže vetrovi . . .

Pa kako! Ti se ustavljaš?
To ni nič, oj ptiček.
Čuj me, čuj me, le nikari
Biti tak teliček.

Jaz te branim in te hranim,
Da ti ni stradati,
A zato i, kakor hočem,
Moraš zaplesati . . .

Čuj, drugače te privežem —
Proč prostost bo, psiček . . .
In privezan stal boš v hlevu,
Kakor kak osliček.

Lucijan.

